

MESLEK YÜKSEKOKULU ÖĞRENCİLERİNİN TÜKENMİŞLİK DÜZEYLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Osman Nuri DEMİREL (*)

Yusuf YILMAZ (**)

Engin ÜNGÜREN (***)

Öz

Bu araştırmada önlisans öğrencilerinin bazı demografik değişkenlerinin tükenmişlik düzeylerini etkileyip etkilemediği test edilmiştir. Araştırmaya 376 öğrenci katılmıştır. Verilerin toplanmasında Burnout Measure (BM) tükenmişlik ölçeği ve kişisel anket formu kullanılmıştır. İki grup arasındaki farkları incelemek için t testi (Independent Samples T Test), ikiden fazla grubu karşılaştırmak için varyans analizi (one-way ANOVA) uygulanmıştır. Yapılan kümeleme analizi sonucu yüksek motivasyonlu ve enerjikler ile tükenmişlik belirtisi gösterenler olarak iki küme oluştuğu görülmüştür. Cinsiyet ve okuduğu sınıf açısından yapılan t testlerinde tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. ANOVA analizi sonuçlarına göre öğrencilerin okuldaki başarı durumları, aldıkları eğitimden memnuniyetleri, arkadaş ilişkileri ve ailenin gelir durumu ile tükenmişlik düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tükenmişlik Düzeyi, Tükenmişlik, Öğrenciler

A Research of Burnout Levels on Vocational School Students

Abstract

In the present study, the relation of some demographic variables with burn-out level of the vocational students was investigated. 376 students participated in the study. As data collection instruments, Burnout Measure (BM) and demographic information form were used. Independent t-test was used in order to examine two group differences while analysis of variance (ANOVA) was used to compare the means scores of more than two groups. In order to classify students according to their burnout levels two-step cluster analysis was applied to their scores obtained through burnout scales. In the t tests carried out, no meaningful difference has been found in their burnout levels in terms of their gender and the class they were attending. According to the results of ANOVA analysis, it was found that there are meaningful differences in their burnout levels with regard to their school success, their satisfaction with the education they had, their relationship with friends and the economic status of their families.

Keywords: Burnout Level, Burnout, Students

*) Öğr. Gör. Dr., Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
(e-posta: onuridemirel@mynet.com).

**) Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu
(e-posta: yusufyilmaz@akdeniz.edu.tr)

***) Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Alanya İşletme Fakültesi
(e-posta: enginunguren@akdeniz.edu.tr)

Giriş

İnsan yaşamı üzerinde giderek fiziksel, zihinsel ve duygusal olarak baskı oluşturan durumlardan stres ve onun aşırı [*extreme*] hali olan “tükenmişlik” kavramı 70’li yıllardan bu yana oldukça yaygın bir araştırma konusu olmuştur (Laes ve Laes, 2001; Pines ve Nunes, 2003). Tükenmişlik kavramı ilk olarak 1974 yılında Freudenberger tarafından tanımlanmıştır (Weisberg ve Sagie, 1999; Yıldırım, 2007, s. 3). Freudenberg’e (1974, s. 159) göre tükenmişlik, başarısızlık, yıpranma, aşırı yüklenme sonucu ortaya çıkan enerji ve güç kaybı veya karşılanamayan isteklerin ortaya çıkardığı bireyin iç kaynaklarında ve enerjisinde tükenme durumudur. Maslach’a (1978) göre tükenmişlik, fiziksel tükenme, kronik yorgunluk, çaresizlik ve ümitsizlik hisleri, negatif bir benlik kavramının gelişmesi ile iş, yaşam ve diğer insanlara yönelik olumsuz tutumlarla belirginleşen fiziksel, duygusal ve zihinsel bir tükenme sendromudur. Pines ve Aronson’a (1988) göre tükenmişlik, bir şevk, enerji, idealizm, perspektif ve amaç kaybıdır ve sürekli strese, umutsuzluğa, çaresizliğe ve kapana kısılmışlık duygularına neden olan fiziksel, duygusal ve zihinsel bir tükenme durumudur. Kim ve arkadaşları (2007, s. 422) tükenmişliği, stresin farklı bir türü olarak değerlendirmektedir. Özetle tükenmişlik kavramı, yapılan işten kaynaklanan stres sonucunda ortaya çıkan, stresin yoğunluğuna ve süresine göre değişiklik gösteren bir reaksiyondur (Daley, 1979, s. 375).

Tükenmişliğin ölçülmesinde kullanılan en yaygın ölçme araçları Maslach ve Jackson (1981) tarafından geliştirilen “Maslach Tükenmişlik Envanteri (MTE)” ve Pines, Aronson ve Kafry (1981) tarafından geliştirilen “Tükenmişlik Ölçeği (TÖ)”dir (Schaufeli, Enzmann ve Girault, 1993).

Literatür

Son yıllarda öğrencilerin tükenmişlik algılamaları (Pines vd., 1981; Meier ve Schmeck, 1985; Gold vd., 1989; Fimian vd., 1989; Balogun vd., 1995; 1996; Chang vd., 2000; Schaufeli vd., 2002a; 2002b; Yang, 2004; Yang ve Cheng, 2005; Zhang vd., 2005; Schaufeli ve Salanova, 2007; Hu ve Schaufeli, 2009) üzerine yapılmış çok sayıda araştırma vardır. Lise ve üniversite yaşantıları bazı öğrenciler için stres oluşturmaktadır. Çünkü bu öğrenciler özel bir amaca (sınavlardan geçme ve bir diploma alma gibi) yönelik olarak hedefledikleri yapılandırılmış zorunlu aktivitelere (ders girme ve ders görevlerini yerine getirme gibi) sahiptirler (Salanova vd.’nden aktaran Çaprı vd., 2011).

Tükenmişlik Ölçeği bir çok farklı ülkede, insanlarla yüz yüze çalışan meslek dallarındaki kişilerin yanı sıra (Schaufeli ve Van Dierendonck, 1993) çok çeşitli meslek dallarında çalışan kişiler (Pines, Aronson ve Kafry, 1981) ve hatta birçok güncel araştırmada çok yaygın bir şekilde kullanılmıştır (McCranie ve Brandsma, 1988; Schaufeli, Enzman ve Girault, 1993; Schaufeli ve Van Dierendonck, 1993; Pines ve Guendelman, 1995; Cropanzano ve ark., 1997; Ito, Kurita ve Shiiya, 1999; Weisberg ve Sagie, 1999). Pines ve Aronson (1988) ve Pines, Aronson ve Kafry (1981)’ye göre, tükenmişlik belli meslek grupları için sınırlandırılabilir bir fenomen değildir. Bu nedenle, tüm meslek grupları üzerinde kullanılabilen, tek bir toplam tükenmişlik puanı veren ve üç bileşenli ve tek

faktörlü bir ölçme aracı olarak ifade edilen TÖ bu yönüyle tükenmişliği ölçmek için geliştirilen diğer ölçeklerden ayrılmaktadır (Çapri, 2006, s. 65).

Türkiye’de tükenmişlik çalışmaları Maslach Tükenmişlik Envanteri’nin (Maslach ve Jackson, 1981) Türkçe uyarlama çalışmalarıyla (Çam, 1992; Ergin, 1992) başlamış ve Pines ve Aronson’un (1988) Burnout Measure’nın Türkçe uyarlama çalışmaları (Çapri, 2006) ile devam etmiştir. Bunun yanında sağlık çalışanları (Çam ve Baysal, 1994; Ergin, 1996; Gündüz, 2000), eğitimciler (Altıntaş, 1997; Baysal, 1995; Girgin, 1995; Gökçakan ve Özer, 1999; Tümkaya, 1996; Uslu, 1999), banka yöneticileri (Örmen, 1993), antrenörler (Tatlucu, 2006), otomotiv sektörü çalışanları (Öztuna, 2005; Sümer, 2005), eşler (Çapri, 2008), çağrı merkezi çalışanları (Atlandı, 2010) gibi değişik çalışmalarda tükenmişlik sendromu incelenmiştir. Ancak, ülkemizde öğrencilerin tükenmişliğine yönelik araştırmaların sınırlı sayıda olduğu göze çarpmaktadır (Kutsal, 2009; Tümkaya vd., 2009; Çapri vd., 2011). Bu çalışmalardan birinde, Kutsal (2009) MTE-ÖF’nin lise öğrencileri üzerinde geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmıştır. Diğerinde ise Pines (2005)’in farklı meslek grupları ve yüksek lisans öğrencilerindeki tükenmişliği ölçmeye yönelik olarak geliştirdiği Tükenmişlik Ölçeği-Kısa Versiyonu’nun Türkçe’ye uyarlama çalışmaları sınıf öğretmenleri adayları üzerinde gerçekleştirilmiştir (Tümkaya vd., 2009). Bir diğerinde ise lisans düzeyindeki üniversite öğrencileri üzerinde Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu’nun (MTE-ÖF) Türkçeye uyarlaması yapılarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması gerçekleştirilmiştir. Fakat birinci çalışma yalnızca lise öğrencileri; ikincisi, sınıf öğretmenliği lisans programında okuyan öğretmen adayları ile üçüncüsü de lisans düzeyindeki üniversite öğrencilerine yönelik yapıldığı için farklı bölümlerde okuyan üniversite öğrencilerini kapsamına alan bir çalışmaya ihtiyaç duyulduğu göze çarpmaktadır. Ön lisans düzeyindeki öğrenciler ile ilgili olarak da bu çalışmaya ihtiyaç duyulmuştur.

Ülkemizin ilköğretim, lise, üniversite düzeyinde eğitim alabilmek için oldukça yüksek düzeyde rekabete dayalı sınavların olduğu bir eğitim sistemine sahip olmasından hareketle ön lisans öğrencilerinin lisans bölümlerini kazanamamanın verdiği moral bozukluğu ve mezun olduktan sonra iş bulamama kaygılarının tükenmişlik düzeylerini etkileyebileceği varsayılmaktadır. Önlisans düzeyinde tükenmişlik üzerine yapılan araştırmaların yetersiz oluşu araştırmanın önemini arttırmaktadır.

Araştırma

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Araştırmanın amacı, önlisans düzeyindeki öğrencilerin tükenmişlik düzeylerini belirlemektir. Araştırmanın diğer amaçları ise aşağıdaki gibidir:

- Cinsiyet açısından öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde farklılık olup olmadığını tespit etmek,
- Okuduğu sınıf açısından öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde farklılık olup ol-

madığını tespit etmek,

- Okuldaki Başarı Durumu açısından öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde farklılık olup olmadığını tespit etmek,
- Eğitim Memnuniyeti açısından öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde farklılık olup olmadığını tespit etmek,
- Arkadaş İlişkileri açısından öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde farklılık olup olmadığını tespit etmek,
- Ailenin Gelir Durumu açısından öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinde farklılık olup olmadığını tespit etmek.

Aşağıdaki amaçlar için öğrencilerin tükenmişlik ölçeklerinden almış oldukları puanlara kümeleme analizi (two-step cluster) uygulanmıştır:

- Öğrencileri okuldaki başarı durumları açısından tükenmişlik düzeylerine göre sınıflandırmak,
- Öğrencileri eğitim memnuniyeti açısından tükenmişlik düzeylerine göre sınıflandırmak,
- Arkadaş ilişkileri açısından öğrencileri tükenmişlik düzeylerine göre sınıflandırmak,
- Ailenin gelir durumu açısından öğrencileri tükenmişlik düzeylerine göre sınıflandırmak.

Ülkemizin ilköğretim, lise, üniversite düzeyinde eğitim alabilmek için oldukça yüksek düzeyde rekabete dayalı sınavların olduğu bir eğitim sistemine sahip olmasından hareketle ön lisans öğrencilerinin lisans bölümlerini kazanamamanın verdiği moral bozukluğu ve mezun olduktan sonra iş bulamama kaygılarının tükenmişlik düzeylerini etkileyebileceği varsayılmaktadır. Önlisans düzeyinde tükenmişlik üzerine yapılan araştırmaların yetersiz oluşu araştırmanın önemini arttırmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Yapılan bu araştırma tanımlayıcı bir araştırmadır. Tanımlayıcı araştırmaların amacı bir örgüt, birey, grup, durum veya olgunun düzgün bir şeklini çizmektir. Tanımlayıcı türde tasarlanan araştırmalarda elde edilen verilerden belli sonuçlara ulaşılması ve bu sonuçların analiz edilerek yorumlanması gerekmektedir (Altunışık vd., 2005, s. 61). Buna göre araştırmada verilerin analizinde anket yöntemi kullanılmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın ana kütlesi Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulunda eğitim gören öğrencilerden oluşmaktadır. Ana kütle içerisinde olasılıklı örnekleme yöntemi içerisinde yer alan zümrelere göre örnekleme yöntemi uygulanarak örnekleme

oluşturulmuştur. Zümrelere göre örneklemede, her zümreden basit tesadüfî örnekleme yoluyla örneklem seçilerek oluşur. Zümrelere göre örnekleme, örnekleme hatası en düşük örnekleme yöntemidir (Yazıcıoğlu ve Erdoğan 2004, s. 40). Araştırmaya Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulunda eğitim gören 376 önlisans öğrencisi katılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada, öğrencilerin sosyo-demografik özellikleri belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu ve tükenmişlik düzeylerini saptamak için Pines ve Aronson (1988) tarafından geliştirilen Burnout Measure ölçeği kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Kişisel bilgi formunda cinsiyet, okuduğu sınıf, ailesinin geliri, medya araçlarını kullanma oranı, kitap okuma alışkanlıkları ile ilgili sorular yer almaktadır.

Burnout Measure - BM: Meslek Yüksekokulu öğrencilerinin tükenmişlik düzeyini ölçmek için Burnout Measure kullanılmıştır. Ölçeğin orijinali Pines ve Aronson (1988) tarafından geliştirilmiştir. Tükenmişlik Ölçeği, yirmi bir maddeden oluşmaktadır. Ölçek ilk olarak Pines, Aronson ve Kafry (1981) tarafından, daha sonra, Pines ve Aronson (1988) tarafından test edilmiştir. Ölçeğin Türkçe şeklinin geçerlik ve güvenilirliği 2006 yılında Çapri tarafından yapılmıştır (Çapri, 2006).

Anketlerden elde edilen verilerin analizi için SPSS 19.0 for Windows paket programı kullanılmıştır. Veri toplama araçlarıyla toplanan değişkenlerin araştırma grubunun özelliklerine göre betimleyici frekans ve yüzde tabloları çıkarılmıştır. İki grup arasındaki farkları incelemek için T testi (Independent Samples T Test), ikiden fazla grubu karşılaştırmak için varyans analizi (one-way ANOVA) uygulanmıştır. Elde edilen farklılığın hangi grup veya gruptan kaynaklandığını belirlemek için post hoc analizinden LSD testi uygulanmıştır. Öğrencileri tükenmişlik düzeylerine göre sınıflandırmak için tükenmişlik ölçeklerinden almış oldukları puanlara kümeleme analizi (two-step cluster) uygulanmıştır.

Pines ve Aronson (1988) Tükenmişlik Ölçeği'nin güvenilirliğinde Pines ve Aronson (1988) *Cronbach alfa* değerini 0.90, ölçeğin Türkçe'ye uyarlama çalışmasını yapan Çapri (2006) *Cronbach alfa* değerini 0.93 olarak bulmuştur. Çalışmamızda ise *Cronbach alfa* değeri 0.94 olarak bulunmuştur.

Bulgular

Araştırma bulgularında öncelikle araştırmaya katılanların demografik özelliklerine yer verilmiştir. Bazı demografik özellikler bakımından katılımcılar hakkında bilgiler verilmeye çalışılmıştır.

Tablo 1: Demografik Özellikler

Özellik	Yüzde
Cinsiyet	
Erkek	53.8
Kadın	46.2
Sınıf	
1. sınıf	47.3
2. sınıf	52.7
Okuldaki başarı durumu	
Çok iyi	10.0
İyi	47.4
Orta	36.8
Yetersiz	5.8
Eğitim memnuniyeti	
Tamamen memnun	3.1
Memnun	33.1
Kararsız	31.7
Memnun değil	23.9
Hiç memnun değil	8.3
Arkadaşlarıyla ilişkileri	
Çok iyi	48.2
İyi	39.6
Orta	9.4
Yetersiz	2.8
Ailenin gelir durumu	
Çok iyi	3.9
İyi	42.7
Orta	45.4
Yetersiz	8.0

Tablo 1'e göre, araştırmaya katılanların %53.8'i erkek, %46.2'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Bu öğrencilerin %47.3'ü birinci sınıf ve %52.7'si ikinci sınıf öğrencisidir. Okuldaki başarı durumlarına bakıldığında, öğrencilerin %10'u çok iyi, %47.4'ü iyi, %36.8'i orta ve %5.8'i yetersiz olduğunu belirtmiştir. Bu durumda öğrencilerin genel olarak derslerinde başarılı oldukları söylenebilir. Aldıkları eğitimden memnuniyet düzeylerine bakıldığında, öğrencilerin %3.1'i tamamen memnun, %33.1'i memnun, %31.7'si kararsız, %23.9'u memnun olmadığını ve %8.3'ü de hiç memnun olmadığını belirtmiştir. Burada öğrencilerin yaklaşık 1/3'ünün aldıkları eğitimden memnuniyet düzeylerinde kararsız olmaları dikkate değerdir. Arkadaş ilişkileriyle ilgili soruya verdikleri cevapta öğrencilerin %48.2'si çok iyi, %39.6'sı iyi, %9.4'ü orta ve %2.8'i yetersiz olduğunu belirtmiştir. Genel olarak arkadaşlık ilişkilerinin oldukça iyi olduğu söylenebilir. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeylerine bakıldığında, öğrencilerin %3.9'u çok iyi, %42.7'si iyi,

%45.4'u orta ve %8'i yetersiz olduğunu belirtmiştir. Genel olarak öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyinin yeterli olduğu söylenebilir.

Tablo 2: Demografik değişkenler ve Tükenmişlik Puanları Arasındaki ANOVA Analizleri

Değişkenler	n	Tükenmişlik Puanı
Okuldaki Başarı Durumu	n	$\bar{x} \pm sd$
İyi	206	2,87 ± sd,063
Orta	133	3,34 ± sd,088
Yetersiz	21	3,36 ± sd,253
ANOVA Analizi		Sig. ,000
Eğitim Memnuniyeti	n	$\bar{x} \pm sd$
Tamamen memnunum	11	2,49 ± sd,320
Memnunum	119	2,84 ± sd,082
Kararsızım	114	2,99 ± sd,081
Memnun Değilim	85	3,43 ± sd,113
Hiç Memnun Değilim	30	3,61 ± sd,229
ANOVA Analizi		Sig. ,000
Arkadaş İlişkileri	n	$\bar{x} \pm sd$
Çok İyi	173	2,87 ± sd,071
İyi	143	3,17 ± sd,077
Orta	34	3,46 ± sd,225
Yetersiz	10	3,66 ± sd,273
ANOVA Analizi		Sig. ,000
Ailenin Gelir Durumu	n	$\bar{x} \pm sd$
Çok İyi	14	3,04 ± sd,223
İyi	153	2,82 ± sd,073
Orta	164	3,24 ± sd,079
Yetersiz	29	3,63 ± sd,215
ANOVA Analizi		Sig. ,000

Öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin demografik değişkenlerine ve eğitim memnuniyetlerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının belirlenmesi amacıyla t testi ve ANOVA analizleri uygulanmıştır. Cinsiyet ve okuduğu sınıf açısından yapılan t testlerinde anlamlı bir farklılık bulunamamıştır. Tablo 2'de görüldüğü gibi ANOVA analizi sonuçlarına göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ($F=10;293; p<0,05$), okuldaki başarı durumlarına göre istatistiksel anlamda farklılaşmaktadır. Okuldaki başarısı iyi olan öğrencilerin yaşama yönelik olumlu duygu ve düşüncelere sahip oldukları, enerjik, şevkli ve yaşam dolu oldukları görülmektedir. Öğrencilerin okuldaki başarı durumu düştükçe tükenmişlik düzeylerinin yükseldiği belirlenmiştir. Okuldaki başarı durumu yetersiz olan öğrencilerin geleceğe yönelik karamsar baktıkları ve fiziksel zihinsel ve duygusal açıdan zaman zaman kendile-

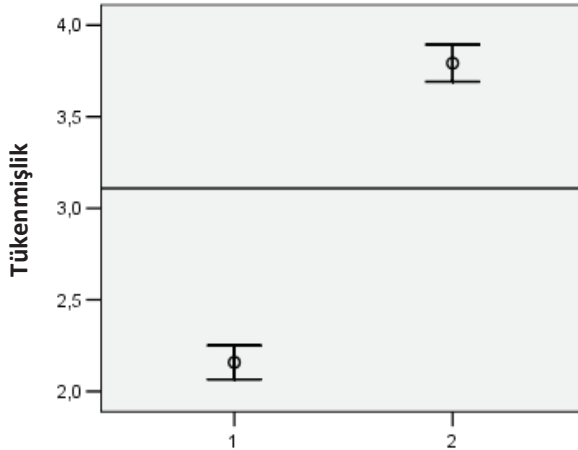
rini yetersiz ve isteksiz hissetmeye başladıkları anlaşılmaktadır. Öğrencilerin tükenmişlik ($F=15,558$; $p<0,05$) düzeyleri üzerinde eğitim memnuniyetinin de önemli ölçüde belirleyici etkisinin olduğu saptanmıştır. Öğrencilerin eğitim memnuniyeti arttıkça tükenmişlik düzeyleri önemli ölçüde düşmekte, eğitim memnuniyeti düştükçe tükenmişlik düzeyleri önemli ölçüde artmaktadır. Aynı zamanda öğrencilerin tükenmişlik ($F=7,561$; $p<0,05$) düzeyleri arkadaşlarıyla olan ilişki düzeylerine göre de anlamlı farklılıklar göstermektedir. Arkadaşlarıyla rahatlıkla ve samimiyetle iletişim kurabilen ve kurdukları bu iletişimi iyi bir şekilde sürdürebilen öğrencilerin tükenmişlik belirtileri göstermediği saptanmıştır. Buna karşın arkadaşlarıyla kolay ve rahat iletişim kuramayan, ilişki düzeyleri yetersiz olan öğrencilerde ise tükenmişlik düzeyleri bakımından riski bir seviyede yer aldıkları görülmüştür. Son olarak öğrencilerin tükenmişlik ($F=8,317$; $p<0,05$) düzeylerinin, gelir durumlarına göre de anlamlı ölçüde farklılaştığı saptanmıştır. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi düştükçe tükenmişlik düzeyleri de önemli ölçüde yükselmektedir. Gelir düzeylerinin düşmesiyle öğrencilerin kaygılı oldukları, duygusal ve zihinsel olarak kendilerini yetersiz görmeye başladıkları anlaşılmaktadır.

Öğrencileri tükenmişlik düzeylerine göre sınıflandırmak için tükenmişlik ölçeklerinden almış oldukları puanlara kümeleme analizi (two-step cluster) uygulanmıştır. Kümeleme analizi, bireyleri, işletmeleri, objeleri vb. alt gruplara ya da kümelere ayırma olanağı sunmaktadır (Özdamar, 2010).

Tablo 3: Öğrencilerin Tükenmişlik Düzeylerinin Kümeleme Analizi Sonucu

	Tükenmişlik Puanı			
	n	%	$\bar{x}$	s.d
1. Küme: Yüksek Motivasyonlu ve Enerjikler	157	41,9%	2,15	,513
2. Küme: Tükenmişlik Belirtisi Gösterenler	218	58,1%	3,79	,661

Tablo 3'te ve Şekil 1'de görüldüğü gibi kümeleme analizi sonucunda iki küme elde edilmiştir.

Şekil 1: Kümeleme Analizi Sonucu

Birinci küme içerisinde yer alan öğrencilerin tükenmişlik ortalamaları ($\bar{x} = 2,15$) düşük olduğu için birinci kümeye *Yüksek Motivasyonlu ve Enerjikler* ismi verilmiştir. Bu küme içerisinde yer alan öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri düşük olduğundan dolayı yaşama dair olumlu duygu ve düşünceler taşıdıkları ve bu doğrultuda istekli bir şekilde hareket ettikleri, fiziksel ve duygusal açıdan olarak dinç, enerjik ve şevkli oldukları söylenebilir. İkinci küme içerisinde yer alan öğrencilerin tükenmişlik puanlarının ($\bar{x} = 3,79$) yüksek olmasından dolayı *Tükenmişlik Belirtisi Gösterenler* ismi verilmiştir. Bu küme içerisinde yer alan öğrencilerin tükenmişlik ortalamalarının “3-4” arasında olması tükenmişlik için tehlike belirtilerinin başladığını (Çapri, 2006, s. 67), fiziksel, zihinsel ve duygusal açıdan kendilerini yetersiz hissetmeye başladıklarını göstermektedir.

Tablo 4: Öğrencilerin Demografik Özelliklerinin Kümelere Göre Görünümü

			Yüksek Motivasyonlu ve Enerjikler	Tükenmişlik Belirtisi Gösterenler	Toplam
Okuldaki Başarı Durumu	İyi	n %	105 51,0%	101 49,0%	206 100,0%
	Orta	n %	43 32,3%	90 67,7%	133 100,0%
	Yetersiz	n %	7 33,3%	14 66,7%	21 100,0%
Eğitim Memnuniyeti	Memnunum	n %	72 55,4%	58 44,6%	130 100,0%
	Kararsızım	n %	49 43,4%	64 56,6%	113 100,0%
	Memnun	n %	33 28,4%	83 71,6%	116 100,0%
	Değilim	n %	90 51,7%	84 48,3%	174 100,0%
Arkadaş İlişkileri	Çok İyi	n %	90 51,7%	84 48,3%	174 100,0%
	İyi	n %	53 37,3%	89 62,7%	142 100,0%
	Orta	n %	10 29,4%	24 70,6%	34 100,0%
	Yetersiz	n %	1 10,0%	9 90,0%	10 100,0%
Ailenin Gelir Durumu	Çok İyi	n %	6 42,9%	8 57,1%	14 100,0%
	İyi	n %	81 52,6%	73 47,4%	154 100,0%
	Orta	n %	58 35,6%	105 64,4%	163 100,0%
	Yetersiz	n %	9 31,0%	20 69,0%	29 100,0%

Tablo 4'te de görüldüğü gibi, kümeleme analizi sonuçlarına göre *Yüksek Motivasyonlu ve Enerjikler* kümesinde yer alan öğrencilerin karakteristik özellikleri incelendiğinde; derslerinde başarılı bir grafik çizdikleri, almış oldukları eğitimden memnun oldukları, çevresiyle ve arkadaşlarıyla kolay ve rahat ilişki kurdukları ve onlarla olan iletişimlerinin iyi düzeyde olduğu ve ailelerinin düzenli ve iyi düzeyde bir gelire sahip oldukları anlaşılmaktadır. *Tükenmişlik Belirtisi Gösterenler* kümesinde yer alan öğrencilerin genel özelliklerinin ise; derslerinde iyi bir performans gösteremediklerinden dolayı derslerinde başarısız oldukları, almış oldukları eğitimden memnun olmadıkları, çevresiyle ve arkadaşlarıyla ilişki kurmakta zorlandıkları ve onlara olan iletişimlerinin iyi düzeyde olmadıkları ve ailelerinin düşük düzeyde düzensiz bir gelire sahip oldukları belirlenmiştir.

Sonuç

Okuldaki başarı düzeyleri bakımından öğrencilerin yarısından fazlasının derslerinde başarılı oldukları görülmüştür. Öğrencilerin üçte biri aldıkları eğitimden memnunken, üçte biri memnun olmadığını belirtmiştir. Üçte biri de kararsız olduğunu belirtmiştir. Kararsızlar grubunun aldıkları eğitimin kalitesini değerlendirmek için henüz erken olduğunu düşündüğü söylenebilir. Öğrencilerin arkadaşlık ilişkilerinin oldukça iyi olduğu görülmüştür. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri açısından yaklaşık yarısının iyi, yarıya yakınının da orta düzeyde olduğu saptanmıştır.

Yapılan t testleri sonucunda, öğrencilerin cinsiyet ve okudukları sınıf açısından umutsuzluk düzeylerinde anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. ANOVA analizi sonuçlarına göre öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ile okuldaki başarı durumları anlamlı bir farklılık göstermektedir. Okuldaki başarısı iyi olan öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin düştüğü, okuldaki başarı durumu düştükçe de tükenmişlik düzeylerinin yükseldiği saptanmıştır.

Öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri ile aldıkları eğitimden memnuniyet düzeyleri arasında anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Öğrencilerin eğitim memnuniyeti arttıkça tükenmişlik düzeyleri önemli ölçüde düşmekte, eğitim memnuniyeti düştükçe tükenmişlik düzeyleri önemli ölçüde artmaktadır. Eğitime yapılan yatırımların ülkenin geleceğini oluşturacak gençlerin tükenmişlik düzeylerinin düşürülmesi açısından önemi ortaya çıkmaktadır. Öğrencilerin tükenmişlik düzeyleri arkadaşlarıyla olan ilişki düzeylerine göre de anlamlı farklılıklar göstermektedir. Arkadaşlarıyla rahatlıkla ve samimiyetle iletişim kurabilen ve kurdukları bu iletişimi iyi bir şekilde sürdürebilen öğrencilerin tükenmişlik belirtileri göstermediği saptanmıştır. Buna karşın arkadaşlarıyla kolay ve rahat iletişim kuramayan, ilişki düzeyleri yetersiz olan öğrencilerin ise tükenmişlik düzeylerinin riski bir seviyede olduğu görülmüştür. Burada sağlıklı bir iletişim kurmanın tükenmişlik sendromunu azaltmada ne kadar önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Son olarak öğrencilerin tükenmişlik düzeylerinin, gelir durumlarına göre de anlamlı ölçüde farklılaştığı saptanmıştır. Öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyi düştükçe tükenmişlik düzeyleri de önemli ölçüde yükselmektedir. Ailelerinin gelir düzeyleri yükseldikçe tükenmişlik düzeyleri de azalmaktadır. Gelir düzeylerinin düşmesiyle öğrencilerin kaygılı oldukları, duygusal ve zihinsel olarak kendilerini yetersiz görmeye başladıkları anlaşılmaktadır.

Yapılan kümeleme analizi sonucunda Yüksek Motivasyonlu ve Enerjikler ile Tükenmişlik Belirtisi Gösterenler şeklinde iki küme elde edilmiştir. *Yüksek Motivasyonlu ve Enerjikler* kümesinde yer alan öğrencilerin derslerinde başarılı oldukları, aldıkları eğitimden memnun oldukları, çevresiyle ve arkadaşlarıyla kolay ve rahat ilişki kurdukları ve onlarla olan iletişimlerinin iyi düzeyde olduğu ve ailelerinin düzenli ve iyi düzeyde bir gelire sahip olduğu anlaşılmaktadır. *Tükenmişlik Belirtisi Gösterenler* kümesinde yer alan öğrencilerin başarısız oldukları, almış oldukları eğitimden memnun olmadıkları, çevresiyle ve arkadaşlarıyla ilişki kurmakta zorlandıkları ve onlarla iletişimlerinin iyi düzeyde olmadığı ve ailelerinin düşük düzeyde düzensiz bir gelire sahip olduğu belirlenmiştir.

Kaynakça

- Balogun, J. A., Helgemoe, S., Pellegrini, E., ve Hoerberlein, T. (1995). Test-retest reliability of a psychometric instrument designed to measure physical therapy students burnout. *Perceptual and Motor Skills*, 81, 667-672.
- Balogun, J. A., Hoerberlein, T., Schneider, E., ve Katz, J. S. (1996). Academic performance is not a viable determinant of physical therapy students' burnout. *Perceptual and Motor Skills*, 83, 21-22.
- Chang, E. C., Rand, K. L., ve Strunk, D. P. (2000). Optimism and risk for burnout among working college students: Stress as a mediator. *Personality and Individual Differences*, 29, 255-263.
- Çapri, B. (2006). Tükenmişlik Ölçeğinin Türkçeye uyarlaması: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 62-77.
- Çapri, B., Gündüz, B., and Gökçakan, Z. (2011). Maslach Tükenmişlik Envanteri-Öğrenci Formu'nun (MTE-ÖF) Türkçeye Uyarlaması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması, *Ç.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40, 134-147.
- Fimian, M. J., Fastenau, P. A., Tashener, J. H., ve Cross, A. H. (1989). The measure of classroom stress and burnout among gifted and talented students. *Psychology in the Schools*, 26, 139-153.
- Gold, Y., Bachelor, P., and Michael, W. B. (1989). The dimensionality of a modified form of the Maslach Burnout Inventory for university students in a teacher-training program. *Educational and Psychological Measurement*, 49, 549-561.
- Hu, Q., ve Schaufeli, W. B. (2009). The factorial validity of the Maslach Burnout Inventory-student survey in China. *Psychological Reports*, 105, 394-408.
- Meier, S. F., and Schmeck, R. R. (1985). The burned-out college student: a descriptive profile. *Journal of College Student Personnel*, 1, 63-69.
- Özdamar, K. (2010). Paket Programlar ile istatistiksel veri analizi 2, (7. Baskı), Matser Basım sanayi ve Tic. Ltd.Şti. Kaan Kitabevi, Ankara.
- Pines, A., Aronson, E., and Kafry D. (1981). *Burnout: From tedium to personal growth*. New York: The Free Press.

- Schaufeli, W. B., Martinez, I., Marques-Pinto, A., Salanova, M., ve Bakker, A. (2002a). Burnout and engagement in university students: A cross-national study. *Journal of Cross-cultural Studies*, 33, 464-481.
- Schaufeli, W. B., Salanova, M., Gonzalez-Roma, V., ve Bakker, A. (2002b). The measurement of burnout and engagement: A confirmatory factor analytic approach. *Journal of Happiness Studies*, 3, 71-92.
- Schaufeli, W. B., ve Salanova M. (2007). Efficacy or inefficacy, that's the question: Burnout and work engagement, and their relationships with efficacy beliefs. *Anxiety, Stress, and Coping*, 20(2), 177-196.
- Yang, H. J. (2004). Factors affecting student burnout and academic achievement in multiple enrolment programs in Taiwan's technical-vocational colleges. *International Journal of Educational Development*, 24, 283-301.
- Yang, H. J., ve Cheng, K. F. (2005). An investigation the factors affecting MIS student burnout in technical-vocational college. *Computers in Human Behavior*, 21, 917-932.
- Yıldırım, S. (2007). Anaokulu öğretmenlerinde tükenmişlik düzeyi ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Zhang, Y., Gan, Y. Q., ve Zhang, Y. W. (2005). The reliability and validity of MBI-SS and academic characteristics affecting burnout. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 13, 383-385.